

Чабанюк Ігор Мирославович,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач
кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
Харченко Н. П.

ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Нині наша держава перебуває на етапі складних трансформаційних процесів практично в усіх сферах суспільного життя, що покликані забезпечити побудову в Україні правової, демократичної, соціальної держави. З огляду на це виникає потреба у формуванні науково-теоретичної основи реалізації принципу законності, як одного з фундаментальних принципів правової держави.

Законність як один із найважливіших елементів правової основи державного і суспільного життя є складним та багатоаспектним явищем, яке має притаманні йому принципи та вимоги. Саме законність є таким правовим явищем, що відіграє роль найефективнішого засобу втілення в життя правових приписів. Ідейною основою законності є суворе і неухильне дотримання правових норм.

Категорія «законність» є однією зі складних і фундаментальних категорій в юридичній науці. Багатоаспектність розуміння її змісту пояснюється тим, що, виходячи зі специфіки пізнавальних завдань, особливостей методологічної основи досліджень, її інтерпретація здійснюється за допомогою такого понятійного ряду, як «режим», «принцип», «засіб».

Тривалий час забезпечення законності зводилося головним чином до роботи контрольно-наглядових і правоохоронних органів, зокрема й суду, який розглядався саме як правоохоронний орган, а не як орган правосуддя, що гарантує права і свободи громадян.

Сьогодні ж законність повністю пов'язують із побудовою правової держави й основною її рисою – верховенством права.

Традиційна загальнонаукова інтерпретація визначає законність як «режим (стан) відповідності дій, поведінки,

діяльності посадових осіб, громадян та юридичних осіб законам і підзаконним нормативно-правовим актам держави, який утворюється в результаті неухильного додержання останніх усіма суб'єктами права» [1, с. 142].

Законність, на думку О. Скакун, «це комплексне (принцип, метод, режим) соціально-правове явище, що характеризує організацію функціонування суспільства і держави на правових засадах. Вона відображає правовий характер організації суспільно-політичного життя, органічний зв'язок права і влади, права і держави, права і суспільства» [2, с. 446].

Законність, як вважає Ю. Ведерніков, «це юридичний засіб забезпечення прав особи і високої організації суспільства, який полягає у реалізації духу й букви правових законів. Такий підхід до розуміння законності є спробою автора змістити акценти від зовнішнього її вияву, від форми – до суті, призначення, її духу» [3, с. 349].

З точки зору О. Зайчука, законність слід визначати як «реалізовану в режимі демократії систему ідеологічних, психологічних і юридичних вимог правомірної поведінки всіх громадян, посадових осіб, органів держави та громадських організацій» [4, с. 321-322].

Слід погодитись також з позицією М. Гурковського що про законність можна говорити тоді, коли:

1) «послідовно і неухильно дотримується встановлений у державі демократичний порядок видання законів і підзаконних актів;

2) самі закони та підзаконні правові акти за своїм змістом є демократичними;

3) розпорядження, які містяться в законах та підзаконних актах, неухильно додержуються тими, кому вони адресовані, – державним органам, посадовим особам, громадянам;

4) у державі ефективно діє система контролю за точним виконанням законів» [5, с. 265–266].

Отже, законність реалізується в багатьох вимірах, зокрема:

– як принцип здійснення державної влади – вимога законодавчого закріплення компетенції владних структур, ухвалення рішень у межах їхньої компетенції та на підставі закону, дотримання в діяльності держави пріоритету прав і свобод людини;

– як принцип поведінки громадян – реальна можливість здійснення особами наданих їм прав, зокрема звернутися за

судовим захистом власного права, вимога неухильного виконання покладених на особу обов'язків, а також наявність ефективних засобів справедливої юридичної відповідальності;

– як принцип побудови системи нормативних актів – ієрархічність і впорядкованість цієї системи, верховенство в ній конституції, яка втілює фундаментальні правові цінності, відповідність підзаконних актів законам;

– як метод державного управління суспільством – свої функції держава здійснює винятково на правових засадах, шляхом прийняття необхідних суспільству нормативно-правових актів, забезпечення їх реалізації та здійснення контролю і нагляду за законністю із суворим додержанням правових процедур і використанням правових засобів і способів;

– як режим соціально-політичного життя – забезпечення прийняття винятково правових законів і відповідних їм підзаконних актів, точне й неухильне їх виконання всіма суб'єктами права [6, с. 269].

Отже, законність як один із найважливіших елементів правової основи державного і суспільного життя є складним та багатоаспектним явищем, яке має притаманні йому принципи та вимоги. Саме цей соціальний і юридичний феномен об'єктивно виникає з метою впорядкування правових явищ, забезпечення стабільності і передбачуваності процесів правового регулювання. Сутність законності полягає в точному та неухильному дотриманні й виконанні законів і підзаконних нормативно-правових актів органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими особами, уповноваженими на те особами та громадянами. Законність розглядається як принцип, метод і режим. Вона є необхідним засобом і умовою системи органів внутрішніх справ сучасної правової держави. Для законності характерними є такі основні риси як універсальність, загальнообов'язковість, обґрунтованість, наявність у державі суб'єктів забезпечення дотримання режиму законності. Головним принципом законності є нерозривна єдність законності і справедливості; гарантованість основних прав і свобод громадян; верховенство закону в системі нормативно-правових актів; загальність і єдність законності; єдність розуміння законності; неприпустимість протиставлення законності і доцільності; невідворотність відповідальності за правопорушення; умовленість законності демократією. Усі принципи працюють тільки у системній єдності. Чітка і неухильна реалізація названих принципів може розглядатися як своєрідна програма дій із зміцнення законності у сфері застосування права.

Водночас стан законності у сфері правозастосування залежить від якісного рівня розвитку і взаємодії різних факторів як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

Ключовим завданням забезпечення законності в сучасній Україні є забезпечення ефективного функціонування інституту відповідальності за порушення законності. У нормотворчо-законодавчій площині це пов'язано з прийняттям цілої низки законодавчих актів, які б сприяли забезпеченню законності й правопорядку шляхом формування запобіжних чинників найбільш небезпечним загрозам законності або створювали умови для плідної реалізації принципів та вимог законності.

Список використаних джерел

1. Білозьоров Є. В., Власенко В. П., Горова О. Б., Завальний А. М., Заяць Н. В. Теорія держави та права : навч. посіб. / за заг. ред. С. Д. Гусарева, О.Д. Тихомирова. К. : НАВС, 2017. 318 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Київ : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2016. 526 с.
3. Ведерніков Ю. А. Теорія держави і права. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ ; Ліра ЛТД, 2015. 468 с.
4. Зайчук О. В. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 688 с.
5. Гурковський М. П. Законність застосування правових норм у діяльності ОВС. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Львів, 2014. С. 264–274.
6. Актуальні проблеми теорії держави і права : навч. посіб. / за ред. С. М. Тимченко, С. К. Бостан, С. М. Легуша та ін. Київ : КНТ, 2015. 288 с.

Ярошенко Юлія Вікторівна,

ад'юнктка ад'юнктури та докторантури
Національної академії внутрішніх справ

НАВЧАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Корупція – це явище, що існувало впродовж сотен років та продовжує існувати на даний час. Рівень існування корупції, на даний час є лакмусовим папірцем, що проявляє та показує рівень розвитку держави та суспільства. Отже дослідження протидії та